

Ключник Таїсія Петрівна, студент 4 курсу факультету № 2 НАВС;
Науковий керівник: Кулик Т. О., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС, кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КАТУВАННЯМ ТА ІНШИМ ВИДАМ НЕЛЮДСЬКОГО ПОВОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Право на повагу честі й гідності, свободу від катувань належать до тих прав і свобод, які не підлягають жодним обмеженням за жодних обставин. Це - фундаментальні, базові права людини, які лежать в основі її правового статусу, гарантуються Конституцією та міжнародними документами у галузі прав людини. Водночас, на сьогодні є дуже розповсюдженим порушення саме цих прав і свобод й суб'єктом цих порушень здебільшого виступають держава, органи державної влади та їх посадові особи.

Стаття 28 Конституції України забороняє катування, нелюдське або таке, що принижує гідність поведження, або покарання: «Кожен має право на повагу честі й гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поведженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям» [1, с. 10].

Проблема застосування катувань та інших видів неналежного поведження в Україні не лише існує, а й, на жаль, є однією з найбільш гострих проблем держави й суспільства.

Як правило, правоохоронці б'ють людей для визнання ними вини з метою підвищення показника розкриття злочинів, а то із метою отримання просто хабара. У 70% це відбувається у службових кабінетах. Катування мають місце, на жаль, у всіх регіонах України, про що свідчать і результати впровадження Уповноваженого, інформації прокурорів областей, правозахисників й кремлі вироки судів. Це підтверджується і даними закладів охорони здоров'я [2, с. 66].

Поширеність практики застосування катувань підтверджується фактами й цифрами, наведеними в останній

щорічній доповіді українського омбудсмана, відповідно до якої у 2014 році з приводу катувань, жорстокого та нелюдського поводження чи покарання ... надійшло 1513 звернень (4,31% загальної кількості порушених прав) [3, с.543], а у 2015 році - 948 звернень (2,13% від загальної кількості порушених прав) [4, с. 531].

Відповідно до наведених даних, ми бачимо, що ситуація із застосуванням катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження і покарання з останніми роками покращується, зменшується обсяг звернень до відповідних органів, але факт того, що ці звернення врешті-решт все одно присутні в Україні змушує замислитись, чи на достатньому рівні у нас виконується національне законодавство та міжнародні договори.

Зазначене вище конституційне положення (ст. 28 Конституції України) потребує гарантій на рівні поточного галузевого законодавства, насамперед, кримінального права та процесу, яке має відповідати міжнародним стандартам. Останні містяться в міжнародних документах, конкретизуються у практиці міжнародних правозахисних органів, передусім Європейського суду з прав людини, Комітету ООН проти катувань та Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, які створили й продовжують створювати нові, більш жорсткі вимоги щодо політики держави у цій сфері.

Національне законодавство України у галузі запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, насамперед, складається з Конституції України, яка містить у собі норму, що текстуально майже збігається з відповідними положеннями міжнародно-правових актів, які встановлюють міжнародні стандарти у галузі прав людини.

Стаття 4 Конвенції ООН проти катувань зобов'язує кожну державу-учасницю встановити кримінальну відповідальність за акти катування, забезпечити покарання винних осіб тому у Кримінальному кодексі України міститься стаття 127 (Катування). Таким чином, на державі лежить обов'язок запобігати актам катування, забезпечувати негайне і

неупереджене розслідування всіх випадків застосування катувань, а також невідворотне притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб та їхнє покарання.

Крім того, Україна є учасницею таких міжнародних документів з прав людини, як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року, Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року, Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 року.

Але у практичній діяльності правоохоронних і судових органів норми міжнародно-правових актів застосовуються поки що не комплексно та вибірково. Застосування катувань, жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання обумовлено низкою факторів соціально-економічного, політичного, духовно-культурного характеру, тому необхідною умовою забезпечення прав людини є, насамперед, виконання міжнародних зобов'язань у галузі прав людини з одночасним приведенням національного законодавства у відповідність з міжнародними стандартами, урахування рекомендацій міжнародних правозахисних органів у правозастосовній практиці. Це потребує комплексного аналізу якості норм чинного законодавства з метою виявлення та усунення існуючих недоліків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 листопада 2016 р.: (ОФЦ, ТЕКСТ). - К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016. - С. 10.

2. Запобігання катуванням : монографія / В. В. Коваленко, А. О. Червяцова, О. Н. Ярмиш. - К.: Атіка, 2010. - С. 66.

3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. - К., 2015. - С. 543.

4. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. - К., 2016. - С. 531.